

«PECCATA» I «IMPLERE MANDATA» EN ELS CÀNONS TERCER, QUART I CINQUÈ DEL CONCILI DE CARTAGO DEL 418

per Vicenç-Maria CAPDEVILA
Facultat de Teologia de Catalunya. Barcelona

Els canons tercer, quart i cinquè de la numeració usual¹ del Concili de Cartago de l'any 418 condemnen un punt essencial de la doctrina pelagiana, segons la qual l'home, amb les forces del seu lliure albir, sense la gràcia de nostre Senyor Jesucrist, pot observar els manaments divins. Els tres canons estan lògicament concatenats, de manera que el quart precisa el tercer, i el cinquè el quart. Podeu veure-ho en el següent esquema, on intentem d'exposar en forma positiva llur ensenyament:

la gràcia de Déu, per la qual l'home és justificat per nostre Senyor Jesucrist,
no és solament *perdó* dels pecats ja comesos,
sinó també *ajuda* per a no cometre'n (canon tercer)².

aquesta gràcia ens ajuda a no pecar
no solament perquè *obre la intel·ligència dels manaments*, ensenyant-nos què hem de fer
i què hem d'evitar,

1. No hi ha certesa sobre el nombre de canons antipelagians aprovats pel Concili de Cartago del 418. Unes fonts n'ofereixen vuit: *Registri ecclesiae Carthaginensis excerpta* (C. MUNIER, *Concilia Africae A.345-A.525*, CCL 149, Turnholt 1974, pp. 220-224), col·lecció Gàl·lica, llevat del còdex *Albigensis 147* (*Concilia 74-77*), col·lecció Hispànica, sota el nom de Concili de Milevi (*Concilia 361-364*; G. MARTÍNEZ DÍEZ-F. RODRÍGUEZ, *La Colección canónica Hispana III*, CSIC, Madrid 1982, pp. 439-444). Altres col·leccions n'ofereixen nou: col·lecció Quesnel·liana (MUNIER, *Concilia 69-73*), el còdex *Albigensis 147* (*Concilia 74-77*) i el còdex *Wirceburgensis* (*Concilia xxxi, 70*). El canon polèmic ocupa el tercer lloc en les fonts que ofereixen nou canons antipelagians i condemna els qui diuen que els infants que moren sense baptisme frueixen d'una vida benaurada en un lloc intermèdi entre el Regne dels cels i la companyia dels diables. Tant H. Leclercq (C. J. HEFELE-H. LECLERCQ, *Histoire des Conciles*, t. II/1, París 1908, p. 191, n. 1) com C. Munier (*Concilia xxxii*) s'inclinen per l'autenticitat d'aquest canon. Tot i això, seguim la numeració usual que es troba en les successives edicions de l'*Enchiridion symbolorum (et) definitionum...*, editat per primera vegada per H. Denzinger (1854). L'edició més antiga que hem pogut consultar és la 7^a, de Denzinger-Stahl, Wirceburgi 1894. Cf. DENZINGER - SCHÖNMETZGER, *Enchiridion symbolorum, definitionum...* ed. 36, 1976, nn. 220-230).

2. Cf. D 103; D Sch 225.

sinó també perquè *ens concedeix que vulguem i puguem fer*³ el que hem conegut que ens cal fer (cànon quart)⁴.

aquesta gràcia se'ns dóna

no perquè puguem *complir més fàcilment* el que ens és manat de fer amb el lliure albir, sinó per a *complir els manaments divins* (cànon cinquè)⁵.

Lògicament sembla que hi ha d'haver una equivalència entre «no pecar» dels canons tercer i quart i «complir els manaments» dels canons quart i cinquè. Però aquests dos últims canons, després de l'«anathema sit», addueixen uns pocs textos bíblics —tres el cànon quart i un el cinquè— per corroborar la doctrina establerta. I l'argumentació amb aquests textos mostra que complir els manaments és fruit de la caritat. Vegem-ho. En la segona part del cànon quart llegim: «L'Apòstol diu que “el coneixement infla, mentre que la caritat edifica” (1Co 8,1) i és molt impiu que creguem que tenim la gràcia de Crist per a allò que infla i que no la tinguem per a allò que edifica, essent una i altra cosa do de Déu, tant saber què hem de fer, com estimar per fer-ho, de manera que el coneixement no pugui inflar, quan la caritat edifica. Així s'ha escrit de Déu: “Ell ensenya als homes el saber” (Sl 93,10), i també s'ha escrit: “La caritat ve de Déu” (1Jn 4,7)»⁶. I la segona part del cànon cinquè diu: «El Senyor parlava dels fruits dels manaments on diu: no “sense mi difícilment podeu fer res”, sinó: “Sense mi no podeu fer res” (Jn 15,5)»⁷. Però, si complir els manaments vol dir fer-ho moguts per la caritat, vol dir fer-ho sota l'influx de Jesucrist, com les sarments fructifiquen sota l'influx vital del cep, el Concili ensenya com a mínim que la gràcia que cal per a no pecar i complir els manaments és la gràcia de la caritat, és l'influx de Jesucrist⁸. Però el text conciliar, en oposar el pecat al compliment dels manaments per la caritat, és possible que suposi que al marge de la caritat qualsevulla acció ja és pecaminosa. Si fos així, hauria consagrat el que onze segles i mig més tard va condemnar sant Pius V, que l'amor humà es mou sempre entre la cobejança viciosa del pecat i la caritat lloable de l'observança dels manaments⁹. Solament l'estudi del context polèmic, en el

3. En els còdexs de la recensió Gàl·lica manquen els mots «i puguem». En comptes de la lectura comuna de les altres col·leccions: «etiam facere diligamus atque valeamus», s'hi troba solament: «etiam facere diligamus» (MUNIER, *Concilia* 76). Creiem que es tracta d'una omisió per error del copista. Però si «atque valeamus» fos una addició al text original, el sentit doctrinal del cànon no variaria.

4. Cf. D 104; D Sch 226.

5. Cf. D 105; D Sch 227.

6. D 104; D Sch 226.

7. D 105; D Sch 227.

8. «Caritat» en l'època del Concili de Cartago no s'ha d'entendre necessàriament en el sentit tècnic en què l'entengué l'Escolàstica, com un do habitual que no es distingeix realment o que almenys és inseparable de la gràcia de la justificació o com l'acte d'amor a Déu més que a un mateix. Sant Agustí en té una concepció molt dinàmica: «Caritas ergo inchoata, inchoata iustitia est; caritas propecta, propecta iustitia est; caritas magna, magna iustitia est; caritas perfecta, perfecta iustitia est» (*De nat et gr* 70, 84: PL XLIV 290).

9. Butlla *Ex omnibus afflictionibus*, 1 oct. 1567. Errores Michaelis Baii. Prop. 38: «Omnis amor creaturae rationalis aut vitiosa est cupiditas, qua mundum diligitur, quae a Iohanne prohibetur, aut laudabilis illa caritas, qua “per Spiritum Sanctum in corde diffusa” (Rm 5,5) Deus amatur» (D 1038; D Sch 1938).

qual van veure la llum les decisions de Cartago, pot descobrir-nos el sentit del text i evitar interpretacions anacròniques. Per això ens caldrà acudir a les fonts pelagianes i catòliques per a examinar quin sentit donaven a «peccata» i a «implere mandata». Per raó dels límits imposats al nostre treball, haurem de cenyir-nos a alguns textos de Pelagi i a alguns de sant Agustí, el líder indiscutible de la causa antipelagiana.

1. «Peccata» i «implere mandata» en els textos de Pelagi

De bell antuvi interessa molt la clau pelagiana per a desxifrar el sentit de «peccata» i de «implere mandata» en el Concili de Cartago. Els pelagians, que van ésser els condemnats, havien d'entendre en quin sentit se'ls condemnava.

Comencem recordant que els pelagians —tot i la diversitat de matisos entre uns autors i uns altres— parteixen de la bondat de Déu en la creació i de la llibertat de l'home. Es tracta de dues afirmacions bàsiques enfront de tendències dualistes (Bé-matèria) i fatalistes (el cos porta inevitablement al pecat) de procedència maniquea, amb les quals es justificava la relaxació moral. L'home, creat a imatge i semblança de Déu, ha rebut de Déu —i això és una gràcia— la capacitat de fer el bé («posse»). Però voler-lo fer («velle») i fer-lo («esse») o voler fer el mal i fer-lo depèn de l'home, de les decisions del seu lliure albir¹⁰, que el converteixen en virtuosos o viciós¹¹. No és moralment bo o dolent per naturalesa; hi esdevé per opció¹². Aquesta perspectiva antropològica optimista —i alhora ascèticament exigent— els porta a deixar en la penombra i a minimitzar la dimensió històrica de la salvació: la situació actual de la humanitat, caiguda en Adam, però redimida per Jesucrist. Des del seu punt de vista són constants a afirmar que l'home pot mantenir-se sempre sense pecar¹³. Amb l'ajut de Déu, diran, però redueixen aquest ajut a estímuls per a la voluntat¹⁴ —la llei, els exemples i la doctrina de Jesucrist, les il·luminacions internes del cor—, amb els quals l'home pot fer més fàcilment el que ja estava obligat a fer amb el seu lliure albir¹⁵.

Per a Pelagi el pecat és un palès menyspreu de Déu, que consisteix a fer el que ha prohibit o a ometre el que ha manat. Cal recordar que en les Escripures hi ha coses que Déu prohibeix, n'hi ha que les mana, d'altres les permet i unes altres simplement les aconsella. Prohibeix el que és dolent, mana el que és bo, permet el que és indiferent i aconsella el que és més perfecte. I l'àmbit del pecat es limita

10. PELAGIUS, *De lib arb* III, apud Augustinum, *De gr Chr* 4,5: PL XLIV 362 (fragments recollits per Garnier: PL XLVIII 612).

11. *De lib arb* I, apud Aug *De gr Chr* 18,19: PL XLIV 369s (Garnier: PL XLVIII 611).

12. *De lib arb* I, apud Aug *De pecc orig* 13,14: PL XLIV 391 (Garnier: PL XLVIII 612).

13. *De nat*, apud Aug *De nat et gr* 7,8: PL XLIV 250s (Garnier: PL XLVIII 600); *Eclogarum lib* tit. 100: PL XLVIII 595. En el mateix sentit les *Definitiones* de Celesti, recollides en la refutació de sant Agustí, *De perfectione iustitiae hominis*: PL XLIV 291-318 (Garnier: PL XLVIII 617-622).

14. *De lib arb* III, apud Aug *De gr Chr* 10,11: PL XLIV 365s (Garnier: PL XLVIII 613).

15. *De lib arb* III, apud Aug *De gr Chr* 7,8: PL XLIV 364; *De gr Chr* 29,30: PL XLIV 375; *Sermo* 156,12,13: PL XXXVIII 856; *Ep* 186,10,35: PL XXXIII 829 (Garnier: PL XLVIII 612s).

a fer el que se'ns ha prohibit o a no fer el que se'ns ha manat¹⁶. I quan el mateix Pelagi posa exemples concrets de pecats, parla d'odiar, maleir, envejar, mentir, detractar i creure els detractors¹⁷, del frau, de la injúria i de la rapinya¹⁸, i en un fragment del llibre tercer *De libero arbitrio* esmenta «els qui viuen lliurats a les cobejances terrenals, amant les coses presents com ho fan els animals muts»¹⁹.

L'home coneix d'entrada el que ha de fer i el que ha d'evitar per certa —per dir-ho així— santedat natural, en virtut de la qual discerneix el que és bo del que és dolent²⁰. És la llei escrita en els cors, de la qual parla l'Apòstol en Rm 2,14-15²¹, la llei que va regir abans de la mosaica i amb la qual els pagans encara avui obren quelcom de bo²². D'aquesta llei escriu Pelagi a Demetriades: «El bé de la natura està de tal manera establert en tots sense excepció, que es manifesta i fa palès en homes gentils, que viuen sense donar culte a Déu. Car hem sentit contar, hem llegit i nosaltres mateixos hem vist molts filòsofs castos, pacients, modestos, generosos, moderats, benignes, que refusaven ensems les delícies i els honors del món, amants de la justícia no menys que de la ciència. Demano d'on vénen a aquests homes allunyats de Déu aquestes coses que plauen (Déu)? D'on els vénen aquests béns, sinó del bé de la natura?»²³ Però la llei mosaica és superior a la llei natural. El seu manament guardat, aprofita per a la vida, però negligit condueix a la mort²⁴. Tanmateix, per a Pelagi l'Evangeli²⁵ és una ajuda molt més poderosa que la recta raó i la llei mosaica: «Perquè, si abans de la llei, com hem dit, i molt abans de la vinguda del nostre Salvador se'ns refereix que alguns van viure justament i santament, com més després de la il·luminació de la seva vinguda cal creure que podem fer-ho nosaltres. Els qui hem estat instruïts per la gràcia de Crist i hem nascut per a ésser un home nou, els qui hem estat expiats i purificats per la seva sang i hem estat esperonats pel seu exemple a la perfecta justícia, hem d'ésser millors que aquells que visqueren abans de la llei i millors també que els qui visqueren sota la llei, car diu l'Apòstol: "El pecat ja no domina en vosaltres, perquè no esteu sota la llei, sinó sota la gràcia" (Rm 6,14)»²⁶. I el mateix Pelagi

16. *Ep ad Demetriadem* 9: PL XXX 24; XXXIII 1105. Quant al que ens és permès i se'ns aconsella d'abstenir-nos-en, com de contraure matrimoni, beure vi o menjar carn, se'ns deixa a la nostra decisió en ordre a una major virtut i a una recompensa més gran.

17. *Ep ad Livianiam*, apud Marius Mercatorem, *Commonitorium super nomine Coelesti* 4,6: PL XLVIII 106 (Garnier: PL XLVIII 598).

18. *Ep ad Livianiam*, apud Hieronimum, *Dialogi adv Pelag* III 14: PL XXIII 583 (611) (Garnier: PL XLVIII 598). Variant: maldat, iniquitat, rapinya (apud Aug *De gest Pel* 6,16: PL XLIV 329).

19. Apud Aug *De gr Chr* 10,11: PL XLIV 365 (Garnier: PL XLVIII 613).

20. *Ep ad Demetriadem* 4: PL XXX 19; XXXIII 1101.

21. *Ep ad Demetriadem* 4: PL XXX 19; XXXIII 1101s.

22. *In Rm* 2,14: PLS I 1123.

23. *Ep ad Demetriadem* 3: PL XXX 18; XXXIII 1101.

24. *In Rm* 7,10: PLS I 1143. Celesti va ésser acusat per Paulí, diaca de Milà, entre altres coses, d'afirmar que «la llei condueix al Regne dels cels de la mateixa manera que l'Evangeli» (MARIUS MERCATOR, *Commonitorium* 1,1: PL XLVIII 70).

25. O «Llei de Crist». «Cal notar que (sant Pau) anomena Llei la gràcia» (PELAGIUS, *In Rm* 8,2: PLS I 1145).

26. *Ep ad Demetriadem* 8: PL XXX 23; XXXIII 1105.

subratlla el resum evangèlic de Mt 7,12: «De manera general la justícia és manada a tots; la que el Salvador en l'Evangeli, en forma breu però plena, compendia quan diu: "Qualsevulla cosa que voleu que els homes us facin a vosaltres, feu-la també vosaltres a ells." Això és, no hem de fer cap mal als altres, sinó que cal que els fem tota mena de bé, ja que volem que ells observin envers nosaltres ambdues coses. Aquesta sentència amb tota raó conté tots els preceptes, i no és lícit a ningú de transgredir el que és manat a tots. I és palès menyspreu de Déu o fer el que ha prohibit o no fer el que ha manat.²⁷»

Creiem que queda ben clar què entenien els pelagians per pecat i què per manaments. Els manaments divins ens urgeixen que siguem bons del tot, com demana la nostra naturalesa i com ens ensenya i ens hi esperona Jesucrist amb la seva vida i amb la seva doctrina. I el pecat consisteix a violar-los, menyspreant Déu i deixant-se endur per les pròpies cobejances. Però el punt més característic de la doctrina pelagiana quant a l'observança dels manaments és que l'home, tots els homes, tant gentils, com jueus, com cristians, car tots tenen el lliure albir de la mateixa manera, per naturalesa²⁸, poden sempre pecar o no pecar²⁹.

2. «Peccata» i «implere divina mandata» en sant Agustí³⁰

Sant Agustí se situa sempre en el pla concret de la història de la salvació, de l'home creat a imatge i semblança de Déu i destinat a la benaurança eterna, radicalment viciat en el seu lliure albir pel pecat d'Adam i redimit per Jesucrist, que en el baptisme ens perdona tots els pecats³¹ i amb l'auxili constant de la seva gràcia medicinal ens allibera progressivament de l'esclavatge de la concupiscència³². L'home acompleix el disseny de Déu mitjançant la fe, que obra per la caritat (Ga 5,6)³³. Però no arriba a la fe pel seu propi esforç, sinó per do absolutament gratuït de Déu, que precedeix qualsevol mèrit humà³⁴.

27. *Ep ad Demetriadem* 9: PL XXX 24; XXXIII 1105.

28. *Ep ad Innocentium*: PL XLVIII 610.

29. *Libellus fidei* 25: PL XLVIII 491. Cf. COELESTIUS, *Libellus fidei* 27: PL XLVIII 504.

30. Sant Agustí, en la matèria que ens ocupa, ofereix —almenys des de *De diversis quaestionibus ad Simplicianum*, vers el 397— una línia de pensament sòlidament estructurada i rígida, marcada per la seva experiència personal del pecat i de la conversió. En la controvèrsia pelagiana va endurir encara més algunes posicions. No està exempt d'errors en alguna interpretació bíblica, com en el cas de Rm 14,23, que considerarem més avall, ni en alguns punts doctrinals, com en l'entenebrament de la voluntat salvífica universal de Déu (cf. *infra* n. 56) o en l'afirmació que la concupiscència és sempre dolenta, fins en l'ús recte del matrimoni, en què és un mal que es posa al servei del bé (*De nupt et concup* I 7,8: PL XLIV 418; *C Iul* III 21,49: PL XLIV 727; *C Iul op imp* IV 29,107,117: PL XLV 1353, 1403, 1411; etc.). Però vegeu la seva modèstia doctrinal: «Quamvis neminem velim, sic amplecti omnia mea ut me sequatur, nisi in iis in quibus me non errare perspexerit. Nam propterea nunc facio libros, in quibus opuscula mea retractanda suscepi, ut nec me ipsum in omnibus me secutum fuisse demonstrem» (*De don pers* 21, 55: PL XLV 1027s).

31. *In Io Ev* 11,4: PL XXXV 1477; *C duas ep Pel* I 13,26: PL XLIV 562s.

32. *De pecc mer et rem* II 6,9: PL XLIV 156s; *Sermo* 131,6: PL XXXVIII 732; *Sermo* 152,3: PL XXXVIII 820s; *In Io Ev* 41,10: PL XXXV 1697s; *De nupt et concup* I,25,28: PL XLIV 429s.

33. *C Faust Man* XXII 27: PL XLII 419.

34. *De div quaest ad Simpl* I 2,2: PL XL 111s; *Ep* 186,2,4: PL XXXIII 817; *Ep* 194,3,9: PL XXXIII

En aquesta perspectiva queda ben clar què són els manaments divins. Ens limitarem a les idees principals de dos textos. En l'obra *Contra Faustum Manichaeum* sant Agustí ensenya que «la llei eterna és la raó divina o voluntat de Déu que mana de conservar l'ordre natural i prohibeix de pertorbar-lo», i en explicar què és en l'home l'ordre natural diu que és la subjecció del cos a l'ànima, de totes les parts de l'ànima a la raó, i de la raó activa a la contemplativa, que per la fe ens va transformant fins que arribarem a la visió de Déu³⁵. En *De perfectione iustitiae hominis* diu que l'Escriptura conté molts preceptes, però Jesucrist els inclogué en dos: l'amor a Déu i l'amor al proïsme (Mt 22,37-40; Dt 6,5; Lv 19,18), car tot el que ens és manat o prohibit té per fi i cal referir-ho a aquest doble precepte. A més, pot resumir-se tota la llei en un precepte general i en una prohibició general. El precepte és: «Amaràs» (Dt 6,5); la prohibició: «No cobejaràs» (Lv 20, 17). Sant Pau reuní l'un i l'altra en una sola frase. La prohibició en escriure: «No us conformeu pas amb aquest segle», i el precepte en afegir: «ans transformeu-vos pel renovellament del vostre esperit» (Rm 12,2). Però la continència —contrària a la cobejança— és do de Déu (Sv 8,21) i la caritat no ve de nosaltres mateixos, sinó que ha estat vessada en els nostres cors per l'Esperit Sant, que ens ha estat donat (Rm 5,5)³⁶. Sant Agustí entén que el compliment dels manaments divins no es realitza sinó mitjançant la fe, que actua per la caritat.

Si queda ben clar què entén sant Agustí per manaments divins i com cal complir-los, no ho queda tant què entén per «pecat», ja que amb aquest mot designa tant els pecats actuals com el pecat original, i a més els moviments espontanis de la concupiscència, i fins i tot les obres bones dels infidels.

Per sentit comú cal excloure el pecat original com a possible interpretació dels pecats que no poden evitar-se sense la gràcia, dels quals tracten els canons tercer i quart de Cartago: «ut non committantur», «adiuvare ad non peccandum»³⁷.

Fixem-nos en el que sant Agustí anomena pecat en sentit propi: «quod proprie vocatur peccatum», aquell que es comet amb voluntat lliure i amb coneixement: «libera enim voluntate et ab sciente committitur»³⁸. Sant Agustí en dóna una definició que ha esdevingut clàssica: «Pecat és la voluntat de retenir o d'aconseguir el que la justícia prohibeix i del que hom és lliure d'abstenir-se, car si no és lliure, no hi ha voluntat»³⁹. En la definició posa en primer pla que el pecat és un desordre de la voluntat, contrari a la rectitud objectiva de la justícia. I a més assenyala com a condició essencial del pecat que és un acte lliure, un acte deliberat de la vo-

877; *ibid.* n. 12: PL XXXIII 878s; *In Io Ev* 86,2: PL XXXV 1851; *Ep* 217,7,29: PL XXXIII 988s; *De praed sanct* 2,3-4: PL XLIV 961s.

35. Lib XXII 27: PL XLII 418.

36. Cap 5,11: PL XLIV 296s.

37. Del pecat d'Adam i del pecat original que es perdona en el baptisme se n'ha parlat en els canons primer i segon respectivament (D 101s; D Sch 222s). A més, el cànon que ocupa el tercer lloc en les col·leccions que ofereixen nou canons antipelagians (cf. n. 1) es refereix a la sort dels infants que moren sense baptisme (D 102 n. 4; D Sch 224). Observeu, però, que la gràcia de Déu «qua homo iustificatur per Iesum Christum Dominum nostrum», de la qual parla el cànon tercer, és abans de tot la gràcia que es confereix en el baptisme (Cf. H. RONDET, *Gratia Christi*, París 1948, p. 127 n. 3).

38. *De lib arb* III 19,54: PL XXXII 1297.

39. *De duab animab c Man* 11,15: PL XLII 105.

luntat⁴⁰. En altres indrets sant Agustí afirma que el desordre del pecat consisteix alhora a allunyar-se de Déu, que és el Creador sobirà i la font de la vida, i a llançar-se amb superbiosa independència vers els béns temporals, incerts i caducs⁴¹. El pecat comporta sempre manca d'amor veritable⁴² i concessió a la pròpia concupiscència, que sant Agustí no limita a la concupiscència de la carn, sinó que l'entén sobretot en el sentit més genèric d'egoisme⁴³.

Quan sant Agustí en les *Retractationes* repassa la definició de pecat que havia donat en *De duabus animabus contra Manichaeos* —«la voluntat de retenir o d'aconseguir el que la justícia prohibeix i del que hom és lliure d'abstenir-se»— escriu: «Per això (aquesta definició) és veritable, perquè el que es defineix és el que solament és pecat, no el que també és pena del pecat»⁴⁴. És que, al costat del pecat en sentit propi, anomena pecat —per analogia, «modo quodam loquendi»⁴⁵—

40. En *Contra Faustum Manichaeum* XXII 27: PL XLII 418, escriu que «pecat és fer, dir o desitjar quelcom contra la llei eterna». Aquí, a més de subratllar que el pecat contradiu la rectitud establerta per Déu, diu que podem pecar de desig, de paraula o d'obra. «La definició conté el pecat d'omissió, en tant que la negació es reduïx al mateix gènere que l'afirmació: "dictum" inclou "non dictum", etc.» (Th. DEMAN, *Péché*: DTC 12,159).

41. *De lib arb* I 16,34-35: PL XXXII 1240; *De lib arb* II 19,53: PL XXXII 1269; *De div quaest ad Simpl* I 2,18: PL XL 122; *Conf* III 8, 16: PL XXXII 690; *Conf* VII 16,22: PL XXXII 744. Aquestes expressions es refereixen clarament al pecat mortal. Són anteriors a la controvèrsia pelagiana, en la qual sant Agustí desenvolupà, encara que amb força imprecisions, la doctrina del pecat venial. Els pecats mortals ens separen necessàriament de l'Eucaristia i mereixen una condemna rigorosa. Sant Agustí els anomena «crimina», «gravia», «mortifera», «lethalia», «maiora», «magna», «grandia». Els venials són aquells sense els quals no transcorre la vida del just sobre la terra. Els anomena també «levia», «minora», «minuta», «minutissima», «parva», «quotidiana», etc. (*Sermo* 56, 8,12: PL XXXVIII 382s; *En in Ps* 129,5: PL XXXVII 1699s; *Sermo* 58,9,10: PL XXXVIII 398; *En in Ps* 39,22: PL XXXVI 477s; *In Io Ev* 12,14: PL XXXV 1491s; *Ench* 71: PL XL 265s; *C duas ep Pel* I 14,28: PL XLIV 563s. Cf. Eugene F. DURKIN, *The Theological Distinction of Sins in Writings of St. Augustine*, Mundelein, Illinois, USA, 1952). És obvi que els cànons setè i vuitè de Cartago es refereixen exclusivament als pecats venials, puix que tracten dels pecats que cometem els justos —«sancti»— sense deixar de ser-ho (D 107s; D Sch 229s). També s'hi refereix probabilíssimament el cànon sisè (D 106; D Sch 228), que ofereix un paral·lelisme clar amb el vuitè. En canvi, els cànons tercer i quart tracten en primer pla dels pecats greus, car les decisions del Concili de Cartago del 418 estan en la mateixa línia dels Concilis de Cartago i de Milevi del 416, i el papa Innocenci I en l'aprovació d'aquests Concilis parla de la necessitat de l'auxili diví per a no ésser abandonat i menyspreat per Déu (*Ep ad P Conc Carth* 6, int Aug *Ep* 181,6: PL XXXIII 782), per a no «caure enredat en els llaços del diable» (*Ep ad P Conc Milev* 3, int Aug *Ep* 182,3: PL XXXIII 785).

42. *De perf iust hom* 6,15: PL XLIV 298.

43. Encara que sant Agustí insisteix molt en la concupiscència carnal, per a ell la concupiscència és, sobretot, la supèrbia o amor desordenat de si mateix. És significativa la contraposició que fa entre l'amor a si mateix fins al menyspreu de Déu i l'amor a Déu fins al menyspreu de si mateix (*De civ Dei* XIV 28: PL XLI 436). Així com la supèrbia o «cupiditas» (o «avaritia», entesa en sentit molt general, com a manifestació de supèrbia) és l'arrel de tots els mals (2Tm 6,10; cf. Sir 10,15), la caritat ho és de tots els béns (*De Gen ad litt* XI 15, 19-20: PL XXXIV 436s; *De doct chr* III 10, 16: PL XXXIV 72; *En in Ps* 90,1,8: PL XXXVII 1154; *De gr Chr* 20,21: PL XLIV 370). La «cupiditas» agustiniana inclou la concupiscència de la carn (*C Iul* III 21,49: PL XLIV 727), la concupiscència dels ulls i l'ambició del segle (1Jn 2,16. *In Ep Io ad Parth* 2,14: PL XXXV 1996s; *De gr Chr* 20,21: PL XLIV 370; cf. *Sermo* 112: PL XXXVIII 643-648).

44. *Lib* I 15,4: PL XXXII 609.

45. *De nupt et concup* I 23,25: PL XLIV 428.

el que per ignorància o per feblesa l'home no pot evitar, com a conseqüència del pecat d'Adam⁴⁶.

Aquí cal pensar en els moviments indeliberats de la concupiscència, contra els quals hem de lluitar, però que no són pecat en sentit propi, perquè encara que vagin contra el manament: «No cobejaràs» (Lv 20,27), quan la voluntat els resisteix no contradiuen el precepte: «No vagis darrere de les teves cobejances» (Sir 18,30). Per això, encara que d'alguna manera puguin anomenar-se pecat, els qui no els consenten no han de dir per causa d'ells: «Perdoneu les nostres culpes» (Mt 6,12)⁴⁷. És evident que el Concili de Cartago, en els canons tercer i quart, quan parla d'evitar el pecat, no parla de la concupiscència no consentida, que, com hem dit, solament «modo quodam loquendi peccatum vocatur»⁴⁸.

Però sant Agustí anomena també pecat les obres bones dels infidels⁴⁹. Examinem-ho. En *Contra duas epistolas Pelagianorum* escriu: «La nostra fe, la fe catòlica, distingeix els justos dels injustos no per la llei de les obres, sinó per la de la fe, car el just viu per la fe. En virtut d'aquesta distinció esdevé que un home que visqui sense cometre homicidi, sense furtar, sense dir fals testimoni, sense desitjar cap cosa aliena, donant als pares l'honor degut, essent cast fins a la continència de qualsevulla unió, fins i tot de la conjugal, esplèndid en les almoines, pacientíssim en les injúries, que no solament no prengui les coses dels altres, sinó que ni reclami les que li han pres, o que, havent venut tots els seus béns i havent-los donat als pobres, no posseeix res com a propi, (aquest home) amb els seus costums diguem-ne lloables, si no professa la fe recta i catòlica en Déu, en deixar aquesta vida es condemnarà», i això perquè sense fe «fins i tot allò que semblen obres bones es converteixen en pecats, perquè tot allò que no ve de la fe és pecat (Rm 14,23)»⁵⁰. Es tracta d'un text de sant Agustí extremadament polèmic, en una rèplica «ad hominem» i escrit força després de les decisions de Cartago⁵¹. Però el mateix pensament —sempre en la polèmica antipelagiana— en un to més serè, amb brevetat, però amb idèntica contundència, es troba ja uns nou mesos abans del Concili en *De gestis Pelagii*: «Per més que siguin lloades les obres dels infidels,

46. *De lib arb* III 19,54: PL XXXII 1297.

47. *De perf iust hom* 21,44: PL XLIV 316; *Ep* 196,2,5: PL XXXIII 893; *De pecc mer et rem* II 28,45: PL XLIV 178; *De nat et gr* 62,72: PL XLIV 283; *In lo Ev* 41,12: PL XXXV 1699; *De nupt et concup* I 23,25: PL XLIV 428.

48. *De nupt et concup* I 23,25: PL XLIV 428.

49. No es tracta evidentment dels pecats, de vegades gravíssims, dels infidels, com el cas dels qui «resten lligats al pecat per llur voluntat, i per llur voluntat es llancen de pecat en pecat» (*C duas ep Pel* I 3,7: PL XLIV 553), ni dels actes objectivament virtuosos, viciats per una finalitat dolenta, com la moderació dels epicuris per tal de fruit més dels plaers (*C Iul* IV 3,21: PL XLIV 749 —cal dir de manera general que les virtuts amb fins no rectes esdevenen baixes i deformes i no són autèntiques: *C Iul* IV,3,18-19: PL XLIV 747s), ni tampoc dels actes dolents amb aparença de virtuosos, com la pertinàcia, que podria semblar constància (*C Iul* IV 3,20: PL XLIV 748s). No és aquest el problema. En tots aquests casos som davant de pecats en sentit propi.

50. *Lib* III 5,14: PL XLIV 597s.

51. Sembla que ni abans de finals de desembre del 419 ni més tard del 423. Cf. E. PORTALIÉ, *Augustin*: DTC 1,2298; F. MORIONES, *Enchiridion theologicum Sancti Augustini*, BAC, Matriti 1961, p. 708; A. C. DE VEER, *Rom 14,23b dans l'oeuvre de saint Augustin*, dins *Rech August* 8 (1972) 149-185, per a aquest punt p. 156.

coneixem la sentència veritable i irrefutable de l'Apòstol: "Tot allò que no ve de la fe és pecat" (Rm 14,23)⁵².

Uns mots sobre el text de sant Pau amb el qual sant Agustí unes vegades expressa i d'altres fonamenta el seu pensament. L'Apòstol en el capítol 14 de la carta als Romans dirimeix una qüestió entre uns fidels, forts en la fe, que creien que tots els aliments són purs i uns altres, «febles en la fe», que —en determinats dies— s'abstenien de la carn i del vi. Sant Pau els diu que tots els aliments són purs, però que no ho són per als qui els consideren impurs. I mana als fidels que no es judiquin els uns als altres i que els més forts en la fe s'abstinguin d'escandalitzar els febles, perquè «el qui té dubtes, si menja, és condemnat, ja que (la seva acció) no procedeix (d'una convicció) de fe, i tot allò que no procedeix (d'una convicció) de fe és pecat» (v. 23). Sant Agustí abans havia considerat tres vegades el text de Rm 14, sense fixar-se expressament en el v. 23⁵³, però a partir del 417 cita aquest verset vint-i-dues vegades en disset indrets de la seva obra⁵⁴, si bé li dóna un sentit que no és el genuí de sant Pau: no diu que és pecat el que fa un fidel, prescindint de les seves conviccions de fe, al marge de la seva consciència il·luminada per la fe, sinó que afirma com a proposició universal que qualsevulla obra que no procedeixi de la fe és pecat, «omne quod non est ex fide peccatum est»⁵⁵.

La posició de sant Agustí no es pot entendre si no se situa en el context del seu pensament. Per a sant Agustí, com a conseqüència del pecat d'Adam, tota la humanitat és una multitud condemnada amb tota justícia («massa damnata»), de la qual Déu per pura misericòrdia, pels mèrits de Jesucrist, en salva els qui vol⁵⁶.

52. Cap. 13,14: PL XLIV 341.

53. En l'*Expositio quarumdam propositionum ex Epistola ad Romanos* (prop. 78 et 82: PL XXXV 2085, 2087) sant Agustí entén que els febles en la fe del text paulí són els judeo-cristians que, per temor a caure en la idolatria, s'abstenien de menjar carn i de beure vi, ja que la carn immolada als ídols es venia en els mercats, i sovint en els mateixos cellers se sacrificava vi als ídols. Aquesta interpretació es troba en els comentaris antimaniqueus (*De mor Eccl Cath et Man* II 14, 31-34: PL XXXII 1358-1360, certament anterior a l'*Expositio*; *C Adim* 14,2-3: PL XLII 149-151), en els quals assenyala que el text de la carta als Romans està en la línia de l'Co 10,19-33.

54. Recollits per DE VEER, *Rom 14,23b* 154-158. Llevat d'una vegada, en el *Sermo Guelferb* 11, que esguarda errors trinitaris, sempre en obres antipelagianes o en un context antipelagià (*Ibid.* 159).

55. Recolza en aquest text per a afirmar que la fe no és fruit d'unes obres anteriors, sinó que és l'inici de totes les obres bones (*De gest Pel* 14,34: PL XLIV 340s; *Ep* 194,3,9: PL XXXIII 877; *In Io Ev* 86,2: PL XXXV 1851; *De praed sanct* 10,20: PL XLIV 975s); que abans de la fe o sense la fe no hi ha obres bones (*Ep* 188,3,13: PL XXXIII 853; *Sermo Guelferb* 11,6 (5): MA 1,478) o que no n'hi ha sense caritat (*De gr Chr* 26,27: PL XLIV 374); que l'home no pot voler el bé sense la gràcia (*C duas ep Pel* I 3,7: PL XLIV 553s); que la castedat o continència no són autèntiques en els infidels (*De nupt et concup* I 3,4: PL XLIV 415; *ibid.* 4,5: PL XLIV 416; *De contin* 12,26: PL XL 368; *De adult coniung* I 18,20: PL XL 462s; *C Iul* IV 3,27: PL XLIV 751s); i de manera més general, que sense fe fins les obres que semblen bones són pecat (*C duas ep Pel* III 5,14: PL XLIV 598s), car els infidels fan malament les obres bones: «bona male faciunt, quia ea non fideli, sed infideli, hoc est stulta et noxia faciunt voluntate» (*C Iul* IV 3,32: PL XLIV 754s), de manera que no són genuïnes ni llurs virtuts ni llurs bones obres (*C Iul* IV 3,24: PL XLIV 750; *Ep* 217,3,10: PL XXXIII 982).

56. *De div quaest ad Simpl* I 2,16: PL XL 121; *De nat et gr* 5,5: PL XLIV 250; *Ep* 186,6,16: PL XXIII 822; *Ep* 190,3,12: PL XXXIII 860s; *Ep* 194,2,4: PL XXXIII 875; *Sermo* 26,12,13: PL XXXVIII 177; *De civ Dei* XXI 12: PL XLI 727; *Ench* 99: PL XL 278; *De corrept et gr* 7,12: PL XLIV 923s.

Ara bé, l'home no pot salvar-se d'aquesta justa condemnaió sinó per la fe que obra per la caritat (Ga 5,6). I la fe no és fruit de les obres de l'home, sinó do grauit de Déu⁵⁷. Per tant, les obres d'un infidel no el menen de cap manera a la salvació. Creiem que és en aquest sentit que sant Agustí —sota l'influx de la interpretació errònia de Rm 14,23— les anomena pecats. Sant Agustí cita sovint He 11,6: «Sense fe és impossible de plaure (Déu)», a voltes associat a Rm 14,23⁵⁸. Certament, les obres d'un infidel no plauen a Déu, no el condueixen a la vida eterna, però això no vol dir que siguin pecat. Uns anys abans, el 412, sant Agustí ensenyava en *De spiritu et littera* que la imatge de Déu no va quedar totalment esborrada en l'home pel pecat, i per això els gentils, fins i tot en la impietat de llur vida, compleixen quelcom de la llei, encara que aquestes obres bones («aliqua opera bona») no els serveixin per a la vida eterna, però potser sí per a mitigar llurs càstigs⁵⁹. En el mateix context deia que els gentils fan algunes coses segons la recta justícia («secundum iustitiae regulam»), que no solament no podem censurar, sinó que hem de lloar⁶⁰, i diu també que difícilment en la vida de qualsevol home, per pèssim que sigui, hi manquen algunes obres bones⁶¹. En un sermó, que deu ésser de la mateixa època, parla de l'amor diví que condueix al Regne, de l'amor humà lícit i de l'amor humà il·lícit. Diu que l'amor humà lícit, com l'amor al cònjuge, als fills, als amics, als conciutadans, el tenen no solament els fidels, sinó també els pagans, els jueus i els heretges⁶². Si aquest amor és lícit, com pot ésser pecat? L'enduriment posterior de la posició de sant Agustí és degut en part a l'exacerbació de la polèmica pelagiana i en part a l'error en la manera d'entendre Rm 14,23. Creiem que aquesta extensió inadequada del nom de pecat a les obres bones dels gentils no va poder influir de cap manera en la redacció dels cànons de Cartago. La finalitat dels Concilis antipelagians va ésser de combatre que l'home amb el seu lliure albir i sense la gràcia pogués dominar i extingir la concupiscència i superar totes les temptacions⁶³.

Els cànons tercer i quart de Cartago, doncs, interpretats en clau agustiniana, contemplen els pecats que s'han d'evitar amb la gràcia en el sentit propi del mot: «quod proprie vocatur peccatum».

57. Vegeu *supra*, n. 34.

58. Trobem Rm 14,23 i He 11,6 citats en un mateix context en: *Ep* 188,3,13: PL XXXIII 853; *De nupt et concup* I 4,5: PL XLIV 416; *C Iul* IV 3,24: PL XLIV 750; *C Iul* IV 3,32: PL XLIV 754s; *Ep* 217,3,10: PL XXXIII 982; *De praed sanct* 10,20: PL XLIV 975. Vegeu DE VEER, *Rom 14,23b* 170.

59. Cap. 28,48: PL XLIV 230. Sobre la mitigació dels càstigs, vegeu també *C Iul* IV 3,25: PL XLIV 750s.

60. Cap. 27,48: PL XLIV 229s. Afegeix, però, que si examinéssim bé la finalitat amb la qual els infidels fan aquestes obres, amb prou feines en trobaríem que meresquessin d'ésser considerades justes.

61. Cap. 28,48: PL XLIV 230.

62. *Sermo* 349,1-2: PL XXXIX 1529s.

63. *Ep* 177,1 et 4: PL XXXIII 765s. Es tracta de la carta que sant Agustí amb quatre bisbes més escriví al papa Innocenci I, l'any 416, després dels Concilis antipelagians de Cartago i de Milevi.

3. «Peccata» i «implere mandata» en el Concili de Cartago

Després d'aquestes anàlisis podem concloure que el concepte agustinian de pecat en sentit propi i el concepte pelagià coincideixen. Tant Pelagi com sant Agustí entenen el pecat com un desordre moral, com un allunyament de Déu, que no respecta l'ordre establert per Ell, com una concessió a les cobejances terrenals i a l'egoisme. Es tracta d'una deformitat fins i tot a nivell humà. I en aquest sentit cal entendre la paraula *pecat* en les expressions dels canons tercer i quart de Cartago sobre la necessitat de la gràcia «ut non committantur», «ad non peccandum».

Pel que es refereix als manaments divins, podem assenyalar entre Pelagi i sant Agustí una coincidència quant a la matèria. L'un i l'altre creuen en un ordre objectiu establert per Déu, manifestat per la recta raó i sobretot per l'Evangelí, que l'home ha d'observar per a assolir la benaurança a la qual Déu l'ha destinat. Però quan es tracta de la manera d'observar aquesta norma objectiva, de complir els manaments divins, la diferència esdevé radical. Pelagi pensa que l'home pot complir-los amb la capacitat que Déu li ha donat en crear la seva naturalesa humana, amb una capacitat, do de Déu, però que li és inherent per creació. La gràcia li és un ajut, però no indispensable. Li basta el seu lliure albir. L'home compleix els manaments humanament. Sant Agustí, en canvi, entén que l'home⁶⁴ necessita l'ajuda de la gràcia, sense la qual no pot complir els manaments divins. Sant Agustí pensa en un compliment que requereix la caritat, que és do de l'Esperit Sant. L'home solament pot complir els manaments a nivell diví. I en aquest punt hem de llegir els canons quart i cinquè de Cartago en clau agustiniana —la segona part de cadascun d'aquests canons ho expresa inequívocament.

Aquesta lectura de Cartago que proposem sembla mancada de lògica, si considerem que pecar és no complir els manaments divins. El Concili entén el pecat com un acte positivament dolent i no simplement com el fet de no referir els actes a Déu per la fe, que actua per la caritat. I el Concili entén que hom compleix els manaments per la caritat, almenys incoada⁶⁵, do de Déu, que ens ordena a Ell.

Però si entenem que el compliment dels manaments divins no és possible sinó per la caritat i que el pecat és allò que és contrari a aquest compliment, fóra més lògic d'acudir al concepte impropï de pecat de sant Agustí: qualsevulla acció que no provingui de la fe.

D'altra banda, si tenim en compte que el pecat és un desordre en l'àmbit humà, complir els manaments —que és evitar el pecat—, no s'adiria més amb la concepció pelagiana?

Evidentment en la terminologia de Cartago hi ha una manca d'equivalència estricta entre «evitar els pecats» i «complir els manaments». Complir els manaments inclou sempre evitar els pecats. Però no pecar no significa necessàriament complir els manaments per la caritat. I l'ensenyament del Concili és simplement que, per a evitar el pecat, fa falta la gràcia que mena a complir els manaments de cara a Déu.

64. Fins en l'estat d'innocència (*Ep* 186,11,37: PL XXXIII 830; *De nat et gr* 48,56: PL XLIV 274; *De corrept et gr* 12,31-32: PL XLIV 935s).

65. Vegeu *supra*, n. 8.

La manca de correspondència estricta entre pecat i observança dels manaments ens fa adonar d'un problema, ja latent a Cartago, que no assolirà una primera solució teològica coherent fins al s. XIII. Ens referim al problema de la relació entre la naturalesa i la gràcia, entre el pla natural i l'elevació de l'home al destí sobrenatural de la visió de Déu. El Concili de Cartago del 418 parla del pecat que és contrari a les exigències de la naturalesa i parla dels manaments divins, que ordenen l'home a la benaurança eterna. I ensenya la necessitat de la gràcia, almenys incoada, per a evitar el pecat i complir els manaments divins. No és que entre la cobrança terrenal i la caritat divina no sigui possible un amor humà lícit. És que l'home, capaç d'actes que estan d'acord amb la seva naturalesa, no pot viure sempre d'acord amb els postulats de la seva pròpia naturalesa, sense l'ajuda de Déu. I l'ajuda de la gràcia l'ordena a la benaurança divina.

Vicenç-Maria CAPDEVILA I MONTANER
 Pujada de St. Martí, 12 (Seminari)
 17004 GIRONA

Summary

Canons 3, 4 and 5 from the Council of Carthago in 415 teach that to avoid sin and fulfill the commandments the grace is needed. The strict logical concatenation of the canons could make us think that there is an equivalence between «not to sin» and «to fulfill the commandments», but the biblical texts adduced by Canons 4 and 5 (1Cor. 8,1; Ps. 93,10; 1Jn. 4,7; Jn. 15,5) show that a fulfillment of commandments under the influence of charity is here in mind. In order to read the Canons correctly the meaning of «peccata» and «implere mandata» in Pelagius and St. Augustine are analyzed. As a result, the paper concludes that in Canons 3 and 4 «sin» is understood in its literal sense, a moral disorder at a strict human level, but «implere mandata» should be understood in the augustinian sense of a *good* fulfillment led by charity (at least inchoated). In this way the problem of the relationship between nature and grace was already present in Carthago, even if its first coherent theological solution had to wait till the end of XIIIth Century.